

Skånsk respons områdesanalys Industri 2022

Bakgrund

En av Myndigheten för Yrkehögskolans uppgifter är att analysera arbetsmarknadens behov av utbildningar inom yrkehögskolan. Som regionalt utvecklingsansvarig ska Region Skåne återkoppla i vilken grad de trender som belyses ur ett nationellt perspektiv i MYH:s områdesanalyser har signifikans för Skåne. För denna uppgift har Region Skåne bjudit in representanter från företag, organisationer och branschföreträdare till dialog, nedan presenteras deras regionala återkoppling. Denna summering har sammanställts av YhiS maj 2022.

Intro

Det bör påpekas att innehållet och slutsatserna i denna rapport grundar sig på det analysarbete som utfördes innan Coronavirusets utbrott. Vilka konsekvenserna blir på 3–5 års sikt är i dagsläget därför svårt att förutse.

Nedan en kort summering av varje trend, ställningstagande i vilken grad det stämmer för Skåne och kommentar.

För varje trend har branschföreträdarna bedömt om konsekvenserna för kompetensbehovet i regionen blir desamma som de som beskrivs i analysen utifrån nedanstående alternativ:

- Extra viktigt i vår region
- Ja, vi instämmer i beskrivningen
- Ja, men det finns regionala avvikelser
- Nej, vi instämmer inte i beskrivningen
- Vet ej
- Ej aktuellt

Kort summering

Det är en till vissa delar helt ny analys för ett område som tidigare inkluderades i 2019 års områdesanalys "Teknik och tillverkning". För läsarens kännedom återfinns avsnittet avseende livsmedelsindustrin också i analysen för livsmedelsproduktion. Avsnitten för cirkulär ekonomi, additiv tillverkning, kemiindustrin, textilindustrin och skogsindustrin är uppdaterade från 2019 års områdesanalys för teknik och tillverkning. Övriga avsnitt är nya.

Trender

1. Högteknologi kan locka unga till industrin och medför stora behov av kompetensutveckling (tilltagande trend)

Eftertraktad som bransch att jobba i om än mansdominerad, så ser svenskarna på industrin enligt en undersökning från Västsvenska Handelskammaren. En bransch som för några år sedan ansågs vara grå och smutsig förknippas nu snarare med status och högteknologi. Många ser industrin som en attraktiv arbetsgivare där det främst är högteknologi som lockar. Samtidigt medför de nya teknologierna ett behov av högre kompetens och kompetensutveckling hos befintlig personal.

Kommentar:

- *Extra viktigt i vår region*

Det finns ett stort kompetensbehov på YH-nivå för industrins operativa arbete i roller så som produktionsledare, process- och underhållstekniker samt automationstekniker. Vi ser ett stort behov av kompetens och kompetensutveckling inom industrin i Skåne, särskilt inom tillverkningsidan när branschen går mot en ökad digitalisering. Högteknologin ställer krav på flexibilitet och ständig utveckling. Industribranschen arbetar i otroligt många olika system och den digitala kompetensen behövs på alla nivåer. Stora företag har möjlighet att anställa specialister. Små och medelstora företag har inte samma resurser och söker snarare roller med bredare kompetens och har, som komplement till detta, behov av kompetensutveckling eller vägledning inom nischade områden. Detta kan med fördel ske genom YH-kurser.

Vi ser att YH-kurser kan vara en väg till kompetensutveckling inom olika områden, exempelvis inom omvärldsanalys och innovationsutveckling. Vi ser att HR-rollerna framöver behöver breddas. Då det finns utmaningar i att attrahera sökande till industritekniska utbildningar på gymnasial nivå påverkar det möjligheten att senare nå sökande till YH-utbildningar.

2. De nya teknologierna och affärsmodeller för en bättre värld (tilltagande trend)

Den cirkulära ekonomin och dess möjligheter intresserar allt fler inom industrin. Grunden för ekonomisk tillväxt i den cirkulära ekonomin är återvinning av material snarare än utvinning av nya resurser. En cirkulär ekonomi bygger på kretslopp och står i motsats till den slit-och-släng kultur som tär på jordens miljö och klimat. Det handlar om återvinning, återbruk och delning och att ta tillvara på redan gjorda investeringar och ämnen som finns högt i värdekedjan. Med hjälp av de nya teknologierna sker nu en utveckling av nya affärsmodeller utifrån detta förhållningssätt.

Kommentar:

- *Extra viktigt i vår region*

Sverige är över lag långt fram i hållbarhetsarbetet och det har också blivit en faktor för att öka attraktiviteten för branschen och för att attrahera fler kvinnor att söka sig till industrin. Att visa att ett företag tar ansvar för miljö och klimat attraherar kompetens till företagen. Samtidigt kan branschen bli bättre på att föra ut hur man arbetar med dessa frågor, till exempel genom att befintlig personal får kompetensutveckling kring hållbarhet genom en YH-kurs.

Med tekniska innovationer, kunnskap och utveckling är industrin en del av lösningen för en mer hållbar värld. Både medarbetare och kunder ställer krav på industrins hållbarhetsarbete. Det är därför viktigt att tydliggöra företagets hållbarhetsarbete både internt och externt. Företag använder idag sitt hållbarhetsarbete som en konkurrensfaktor och ett mervärde i ett internationellt perspektiv. Ett hållbart perspektiv behöver ligga som ett raster över alla kompetenser inom industrin. Stora företag kan ha resurser och möjlighet att tillsätta specialister, medan små och medelstora företag inte har samma möjligheter till detta.

Det behövs främst ett brett YH-program inom hållbarhet att omsätta i flera branscher. Det kan också vara en utbildning (gärna en YH-kurs/kurspaket) för att vidareutbilda en specifik yrkesroll med spetskompetens för till exempel inköp, produktion, underhåll, kommunikation eller serviceteknik.

3. IT-kompetens centralt för utveckling av smart industri (oförändrad trend)

Den smarta industrin kan ses som en benämning för den nya tidens industri där de nya teknologierna har gjort sitt intåg och nu används. För industrin att kunna nå dit – och använda de nya teknologierna till dess fulla potential – behövs både utveckling och utrustning men också IT-kompetens. Detta avsnitt kopplar ihop utvecklingen av den smarta industrin med de kompetenser som behövs från IT-området och som yrkeshögskolans utbildningsutbud kan bidra med.

Kommentar:

- Ja, vi instämmer i beskrivningen

Vi upplever att merparten av företagen har en hög medvetandegrad gällande vikten av att vara långt fram i digitaliseringsprocessen. Digitalisering handlar om att använda sig av tekniken som finns för att optimera sin verksamhet. Detta är en förutsättning för att utvecklingen ska kunna fortgå. Digitalisering är ett väldigt brett begrepp, som behöver spaltas upp i mer specifika områden. Det finns en utmaning i att få med mindre företag på digitaliseringsprojekt. Branschen behöver bli bättre på att tydliggöra digitaliseringens innebörd och fördelar för små och medelstora företag. Det är viktigt i dagens snabba och digitala utveckling att företag kan vara flexibla och snabbt växla om.

Till följd av Coronapandemin har digitaliseringsresan påskyndats, samhället har över lag blivit bättre på att arbeta digitalt och kompetensen har breddats hos de flesta yrkesroller inom industrin. Vi ser inte längre ett lika stort behov av specifika yrkesroller för att arbeta med digitalisering och IT, utan ser nu ett större behov av kortare kompetenshöjande insatser (YH-kurser) för att vidareutbilda befintlig kompetens.

4. Smart och förebyggande underhåll påverkar yrkesrollerna inom industrin (tilltagande trend)

Ett område där utvecklingen går snabbt är underhåll. Det handlar både om ny teknik som en möjliggörare och en förändrad syn på underhåll som strategi för att öka effektivitet och konkurrenskraft. I takt med att maskiner och produktionssystem blir alltmer avancerade ökar behovet av underhåll. Med hjälp av ny teknik som nu finns tillgänglig kan underhållsarbetet förändras och utvecklas och läggas om från mer akuta insatser vid haverier i produktionen till mer förebyggande arbete för att minimera kostsamma och oplanerade driftstopp. Fokus kommer att ligga på att kontinuerligt övervaka och pejla in hur maskinerna mår, en uppgift och ett arbetssätt som kommer att genomsyra hela fabriker. Det betyder att allt fler yrkesroller inom industrin kommer att arbeta med underhållsrelaterade uppgifter. För yrkeshögskolans vidkommande innebär det att förebyggande och smart underhåll blir en faktor att räkna med för i stort sett alla industrirelaterade utbildningsinriktningar.

Kommentar:

- Extra viktigt i vår region

Jätteviktigt med kompetens att både förutse, genomföra och följa upp underhåll. Stort behov av kompetens och utbildning inom Six sigma (förbättringsarbete och problemlösning), mätteknik och valideringsteknik för industrin. Automation och den nya smarta industrin kräver annan arbetskraft än tidigare. Tidigare delades arbetet upp på fler specialister, men i takt med automation har enskilda medarbetare betydligt större ansvarsområden. Företagen har inte råd att stå still i väntan på extern part som står för underhåll, så det är oerhört viktigt med intern kompetens inom underhåll. I förlängningen kan brister i underhåll leda till haveri, något som inte får hända. Detta innebär att det finns ett stort behov av breda YH-program för underhållstekniker. Hos framför allt större företag finns också behov av underhållstekniker med olika specialistkompetenser och materialkompetenser. Det finns också behov av YH-kurser för att vidareutbilda befintlig personal (till exempel en produktionstekniker) i underhållsarbete.

Coronapandemin och kriget i Ukraina har i vissa fall påverkat möjligheten att få fram material till industrin. Det ställer nya och andra krav på medarbetare att ha kompetens att lägga om och prioritera om produktionen baserat på brister i leveranser.

5. Robotiseringen av industrin fortsätter (oförändrad trend)

Robotiseringen av industrin har kommit långt men har ännu inte nått sin fulla potential. Nu kommer nya typer av robotar som kan lära av och arbeta nära människan samt små, snabba ryggbärande robotar som är lätta att installera. Detta är robottyper som kan vara lämpliga för små och medelstora företag att investera i och använda sig av i produktionen. Frågan är hur dessa nya robotar kommer att påverka efterfrågan på kompetens och kompetensutveckling för befintlig personal.

Kommentar:

- Ja, vi instämmer i beskrivningen

Många företag robotiserar och flera delar i industrin har krav på robotisering. Detta arbete kräver viss grundkunskap inom det specifika området roboten sköter, men framför allt inom Cad, 3D print och programmering. Vi ser ett stort behov av YH-program inom att programmera, installera och drifva robotarna = Smart Factory Operator.

6. Industrialiseringen av additiv tillverkning i metall har börjat (tilltagande trend)

Antalet företag som arbetar med additiv tillverkning i metall i Sverige har ökat och marknaden för metallpulver som används vid additiv tillverkning växer. Sverige har idag 25 procent av den globala marknaden för metallpulver som används för additiv tillverkning. Detta är uppgifter som framkom på konferensen FMTX 2019 i Malmö. Men även om ett antal företag nu producerar metallkomponenter med hjälp av additiv tillverkning är industrialiseringen än så länge bara i början.

Kommentar:

- Ja, vi instämmer i beskrivningen

Sverige är i en internationell jämförelse stora inom additiv tillverkning i metall. Skåne har stor potential att vara en region med framväxt och behöver mycket kompetens inom området. Ett exempel på ett bristyrke, möjlig att utbilda för inom YH, är 3D-utvecklare vid prototypframtagning respektive serieproduktion.

7. Fordonsindustrin: 30 000–40 000 ingenjörer behöver kompetensutveckling (händelse)

Fordonsindustrins medarbetare i Sverige behöver genomgå en kompetensomställning. De tre teknikområden som det behövs utbildning inom är elektrifiering, artificiell intelligens och autonoma fordon. Sammantaget behöver mellan 30 000–40 000 ingenjörer kompetensutveckling inom dessa teknikområden för att deras kunskaper ska vara relevanta i det pågående teknikskiftet. Behovet av kompetensutveckling finns också hos medarbetare som inte är ingenjörer.

Kommentar:

- Ja, vi instämmer i beskrivningen

Utvecklingen har gått oerhört fort. Vi ser stor kompetensbrist framför allt inom den tunga fordonsindustrin och gällande jordbruksmaskiner. Det finns ett stort behov av kompetens möjlig att utbilda inom YH inom support, felsökning, eldrift, eftermarknad och verkstad. Vi ser också ett behov av tekniker för elfordon framöver.

Det finns ett antal teknikföretag som är underleverantörer till fordonsindustrin. De som tillverkar komponenterna behöver kompetens nischad för att förse fordonsindustrin med komponenter. För att få arbeta med elektrifierade fordon krävs olika licenser eller certifieringar. Här finns stora möjligheter att förse industrin med kompetens genom yrkeshögskolan, till exempel produktionstekniker med kompetens inom elektrifierade fordon.

8. Livsmedelsindustrin: Tufft läge – men det finns ljuspunkter (tilltagande trend)

Utgångsläget för svensk livsmedelsindustri är tufft. Det visar statistik från nationalräkenskaperna enligt rapporten "Morgondagens kompetenser i livsmedelsproduktionen" (2019). Livsmedelsindustrin har förlorat i konkurrenskraft och orsaken till denna negativa utveckling förklaras av en svag produktivitet utveckling på grund av en otillräcklig prioritering av kunskap och innovation. Men det finns också ljuspunkter. De senaste åren har exporten ökat med 6–7 procent.

Kommentar:

- *Ja, vi instämmer i beskrivningen*

Kriget i Ukraina får konsekvenser för livsmedelsindustrin. Sverige är idag självförsörjande till ca 30 %. Det innebär att kompetensbehovet kring livsmedel med anledning av kriget ökar. En annan viktig omvärldsfaktor är att Coronapandemin har medfört ett ökat intresse för svenska livsmedel.

Vi ser generellt ett stort kompetensbehov inom livsmedelsindustrin. Insatser genomförs just nu i Skåne för att locka fler unga till branschen. Då en separat områdesanalys belyser livsmedelsproduktion kommenteras inte trenden närmre här.

9. Trä- och möbelindustrin: Konkurrenskraft allt svårare att upprätthålla på grund av brist på yrkesutbildad arbetskraft (tilltagande trend)

Rekrytering är ett viktigt område för trä- och möbelindustrin och förväntas få ett allt större fokus de kommande åren. Branschorganisationen Trä- och möbelföretagen (TMF) beskriver att trä- och möbelindustrin har flera goda år bakom sig men att industrin under en lång tid har känt av en hårdnande konkurrens om den attraktiva arbetskraften med rätt utbildning, rätt kompetens och rätt attityd. Över en konjunkturcykel upplever många företag att vissa kompetenser alltid är svåra att hitta. Detta handlar framför allt om kvalificerade yrkesarbetare så som produktionstekniker, beredare och projektledare. TMF:s senaste undersökning om rekryteringsbehovet inom trä- och möbelindustrin visar tydligt att företagets konkurrenskraft blir allt svårare att upprätthålla på grund av bristen på just yrkesutbildad arbetskraft.

Kommentar:

- *Ja, men det finns regionala avvikelser*

Vi ser att det finns ett övergripande behov för hela industrisektorn av breda utbildningar bland annat automationstekniker, produktionstekniker, beredare och projektledare. Vi ser också ett behov av att dessa breda yrkesroller efter en tids anställning ska kunna kompetensutvecklas och nischas, gärna via YH-kurser.

10. Kemiindustrin: Central spelare i den cirkulära ekonomin (tilltagande trend)

Hållbarhet är en huvudfråga för kemiindustrin och stora ansträngningar görs för att utveckla nya processer och material som hjälper till att reducera utsläpp och göra produkter mer miljövänliga. Kemiindustrin har potential att kunna ta om hand och återvinna förbrukade produkter till ny råvara och här ligger nu återvinning av plastprodukter som en huvudfråga att tackla. Flera av företagen står inför stora expansioner och/eller nyetableringar vilket kommer att kräva mer personal inom produktion men även utveckling. Det finns ett behov av olika tekniker så som processtekniker men även automations- och underhållstekniker.

Kommentar:

- *Ja, vi instämmer i beskrivningen*

Kemiindustrin i Skåne är stor. Här finns ett stort kompetensbehov, särskilt av yrkesroller som servicetekniker, processtekniker och tekniker för automation med specialistkompetens inom kemi och hygien.

11. Textilindustrin: Nya teknologier och innovationer kan ge ett mer cirkulärt och hållbart mode (tilltagande trend)

Trenden inom textil och design pekar mot hållbart mode. Kunderna ställer allt högre krav på att företagen ska minska sin miljöbelastning. Innovationer och ny teknologi för att minska mängden kemikalier som används i textilindustrins produktion och metoder för att återvinna textilfiber banar väg för ett mer hållbart och cirkulärt mode. Detta är en utveckling som gynnar den svenska textilbranschen. Framtidens textilier kommer, enligt Sveriges Textil- och Modeföretag (TEKO), förhoppningsvis att kunna förbättra vår vardag och ge fördelar för miljön, skapa nya arbetstillfällen samt bidra med innovativa produkter.

Kommentar:

- *Ja, men det finns regionala avvikelser*

Svensk textil är eftertraktad både inom Sverige och internationellt. Detta är ett brett område som rör långt mer än traditionell textil och mode, det rör också tillverkning inom textil som riktas till övriga industrisektorn. Sverige börjar till exempel bli stora på att utveckla textilprodukter för astronauter och flygindustrin. Över lag är aktörerna inom textilindustrin i Skåne små och medelstora företag, till exempel Väwaren och Märtha Måås Fjetterström på Bjäre. Textilbranschen i Skåne har utmaningar, då här överhuvud taget inte finns utbildningar för textilindustrin och det därmed inte finns någon kompetens att rekrytera i Skåne. Ett samarbete har inletts mellan skånska aktörer och Skärteknikcentrum, för att via satellit erbjuda utbildningsplatser framöver i Skåne.

12. Skogsindustrin: Utveckling av nya och miljövänliga produkter (tilltagande trend)

Det finns en stark framtidstro inom skogsindustrin. Skogen och dess produkter kan vara en del av lösningen på vår tids klimat- och miljöfrågor. Används skogsråvaran till förpackningar, papper, hus och många andra produkter finns goda möjligheter att skapa ett hållbart samhälle. Nya produktionstekniker gör det möjligt att ersätta miljöfarliga processer med skogsråvara och träfiberkompositer står som utmanare till den fossila plasten. Skogsindustrin identifierar flera utvecklingsområden såsom industriellt träbyggande, textil från skogsråvara, smarta förpackningar, biodrivmedel, lättviktsmaterial, energilagringmaterial, medicinska tillämpningar och bioplaster. Relevanta utbildningsinriktningar inom yrkeshögskolan är skogsbrukstekniker, skogsplanerare, processtekniker, förpackningstekniker, förpackningsdesigner samt trätekniker.

Kommentar:

- *Ja, men det finns regionala avvikelser*

Det finns en stor potential i att hitta alternativ till förpackningar i ekologiskt nedbrytbart material. Vi ser behov av YH-program för bland annat förpackningstekniker och förpackningsdesigner.

13. Gruv- och stålindustrin: Yrkeshögskoleutbildningar kan bidra än mer till kompetensförsörjningen (händelse)

Den svenska stål- och gruvbranschen upplever ett starkt förändringstryck, drivet av digitalisering och automatisering och behovet av att ständigt ligga i teknisk framkant. Det driver i sin tur på behovet av medarbetare med mer kvalificerad kompetens. Det finns en stor efterfrågan på svenska metaller, mineraler och stålprodukter men bristen på arbetskraft hotar gruv- och stålbranschens konkurrenskraft. Därför har en kompetensfärdplan för hur gruv- och stålbranschen ska kunna hitta nya medarbetare på kort och lång sikt tagits fram av Jernkontoret, Industriarbetsgivarna och Svemin.

Kommentar:

- *Ja, men det finns regionala avvikelser*

Processen med att utveckla den svenska stål- och gruvbranschen pågår nationellt och även Skåne kan bli en aktuell region för denna utveckling framöver.

14. Stora satsningar utmed Norrlandskusten (händelse)

Över 300 miljarder kronor ska investeras längs hela Norrlandskusten i olika industriprojekt under de kommande 20 åren. Det visar beräkningar som de båda handelskamrarna i Norr- och Västerbotten har gjort. Ändå är inte alla gruv- och turistprojekt i Västerbotten inräknade. Det här gör Norrlandskusten till Sveriges största tillväxtzon utanför storstadsregionerna.

Kommentar:

- *Ja, men det finns regionala avvikelser*

Det kommer fler stora satsningar framöver och Skåne som region behöver arbeta för att attrahera denna typ av satsningar. Vi måste möjliggöra att det finns tillräcklig kompetens inom elektrifiering, processteknik, automation, CNC, specialiserade svetsare med mera i vår region för att locka företag att göra denna typ av satsningar i Skåne. Vi har arbetskraften i Skåne, vi har marken och vi kan bygga bostäder. Vi behöver nu möjliggöra att arbetskraften får rätt kompetens!

Övrigt

Vi ser att det finns ett övergripande behov för hela industrisektorn av breda program och att dessa breda yrkesroller efter en tids anställning ska kunna kompetensutvecklas och nischas, gärna via YH-kurser. Exempel på nischområden är omvärldsanalys och innovationsutveckling.

YH-program (för industrin) beviljas över lag på allt för kort sikt, vi ser ett behov av beviljande på minst fyra år.

Exempel identifierade bristyrken möjliga att utbilda för inom YH

- Tekniker inom Six Sigma, mätteknik och valideringsteknik för industrin
- Certifierad CNC-tekniker
- Svetsare med inriktning mot olika specialistkompetenser
- Produktions-/process-/underhållstekniker (bred roll eller med specialist- och materialkompetenser)
- Automationstekniker
- Operativ ledare inom industrin (teandleader)
- Smart Factory Operator (programmerar, driftar och installerar robotar – Cad och 3D print)
- 3D-utvecklare vid prototypframtagning respektive serieproduktion.
- Tekniker för additiv tillverkning i metall
- Fordonsindustritekniker (support, felsökning, eldrift och eftermarknad för tunga fordon)
- Produktionstekniker med kompetens inom elektrifierade fordon.
- Projektledare inriktning industri
- Förpackningstekniker
- Förpackningsdesigner